

Kováts Dániel

Epilógus egy önéletrajzhoz

Életének 90. esztendejében 2003. június 13-án Miskolcon hunyt el Kődöböcz József, Sárospatak díszpolgára, a hazai nevelőképzés módszertanának és a művelődéstörténetnek nagyhatású tudósa. Halálával egy olyan munkás élet zárult le, amely a legutolsó napokig használni, hatni kívánt és tudott, s amelynek kiszugárzása a továbbiakban is ösztönözni fog. A beregi parasztság küldötte volt a sárospataki kollégiumban, s hármaskötelezettségéhez – a faluhoz, a pataki kálvinista szellemiséghez és a nevelői hivatáshoz – mindvégig hű maradt. Úgy maradt hűséges, hogy a maga alkotó energiáival felmutatta és gyarapította a kapott értékeket.

A falu az ő számára egy századok során kikristályosodott életközösség volt, amelynek hagyományaiban a humánus és a nemzeti karakter egyaránt öröklődött. Nemcsak a származás vonzotta e világhoz, hanem a két világháború közötti időszaknak az a szellemi áramlata is, amely a hazai társadalom szerkezetét és kultúráját a népi erőforrásokból kívánta megújítani. Mint faluszeminarista és mint a szegedi egyetem hallgatója Újszászy Kálmán neveltje volt; úgy készült értelmiségi feladataira, hogy sohase feledkezzen meg azokról, akik közül kiemelkedhetett. Előbb úgy látszott, hogy a papi hivatás adhat megfelelő kereteket számára, meg is szerezte a lelkesítő képesítést, de környezete felismerte sajátos érdeklődését,

s a pedagógia felé irányították lépteit. A pataki kollégium legjobb korszakaiban következetesen érvényesült az a gyakorlat, hogy a kiváló diákok közül nevelték ki a tanári utánpótlást, így szemelték ki Kődöböcz Józsefet egyéves németországi ösztöndíjas tanulmányútja után arra, hogy a kiépítendő tanítóképző akadémián a pedagógiai tanszék megszervezője és tanára legyen. A szegedi egyetemen szerezte meg ehhez a megfelelő szakmai képzettséget, onnan került 1942-ben a sárospataki tanítóképző intézet katedrájára. S az azután eltelt évtizedek nemcsak Patakhhoz és a nevelőképzéshez kötötték hozzá maradandóan az életét, hanem arra is mindig alkalmat talált, hogy a falu népéért tegyen valamit. Nagyrészt a falu küldte Patakra azokat a fiait, akik a tanítói szolgálatra vágytak, ott pedig a kibocsátó és befogadó közösség iránti hűségre, elkötelezettségre nevelték őket. Kődöböcz József emellett honismereti tevékenységével – kutatásaival, publikációival, szervezőmunkájával – mutatott rá azokra a kínálkozó alkalmakra és tevékenységterületekre, amelyek kihasználása által népünk kulturális felemelkedésének elősegítői lehetünk.

Erős motiváló tényező volt ebben az a kálvinista, pataki szellemiség, amelynek Kődöböcz József örököse volt, s tudatos közvetítője lett. Ő maga is többször foglalkozott azzal a kérdéssel, miben is rejlik „a pataki mivolt” lényege. A táji-környezeti

adottságok mellett a történelmi múlt sajátosságaiból és az iskola küldetéséből vezette le az egyedi vonásokat. A demokratikus önszerveződés és kezdeményező képesség, a kurucos ellenzékiesség, a belső erőforrásokból való táplálkozás elsődlegessége, a közéleti szerepvállalás tudatossága a meghatározó vonásai ennek az arculatnak. A „hely szelleme” a művelődéstörténeti örökségben sűrűsödik megragadható példává, nem csoda, hogy Ködöböcz József ennek kutatójává szegődött. Comenius tevékenységének és örökségének felmutatásáért kevesen tettek annyit, mint ő; a „Bibliotheca Comeniana” köteteinek sora őrzi ilyen irányú áldozatos fáradozásának eredményét. Kutatásainak köszönhetjük a sárospataki tanítóképzés történeti útjának feltárását, s két könyvében is foglalkozott annak bemutatásával, milyen helyet töltött be Sárospatak a magyar kultúra történetében.

E gazdag életpálya során legerősebben talán mégis nevelőként hatott Ködöböcz József. A „tanítók tanítója” díszítő jelző került neve mellé a hálás tanítványok emlékezései nyomán. A középfokú tanítóképző második világháború utáni korszakának, az 1957-ben felsőfokúvá fejlesztett intézetnek, illetve főiskolának ő volt a leginkább meghatározó személyisége, aki tanulmányi vezetőként mind elméleti síkon, mind pedig az oktatás, a nevelés, a képzés gyakorlatában – a tervezéstől a megvalósításig – irányt mutatott munkatársainak. 1979-ben bekövetkezett nyugdíjba vonulása után is mestereként tekintett rá az oktatói gárda, amely az ő fel fogásának szellemében végezte tovább munkáját, illetve amelynek több tagja az ő egykori tanítványaként került a különböző tanszékekre.

Talán nem túlzó az a nézet, amely szerint addig lesz Sárospatakon jövője a nevelő-

képesnek, amíg nem feledik az ő útmutatását. A hivatásszeretet, a folyamatos megújulás igénye, a becsületes feladatvégzés, a szereteten alapuló munkatársi és tanár-diák kapcsolat, a hagyománytisztelet: ezek azok az erények, amelyeket ő képviselt és továbbadott. Ezek teszik emlékezetét maradandóvá.

Ködöböcz József elhunyt nagy vesztesége a zempléni hagyományápolás ügyének, a magyar neveléstörténeti kutatásnak, a pedagógusképzésnek. Példája azonban fényesedni fog ezután is, ha követjük őt az általa kijelölt úton. Hatása velünk marad, s segít jobb emberré lenni. Ezt a hatást erősítheti, ha lelkiismeretesen gondozzuk örökségét, és ennek az örökségnek része a most megjelent könyv. Több szervezet, intézmény összefogásával az ő példás életútjának megismertetése céljából teremtettük meg a lehetőségét, hogy a hagyatékban reánk maradt, kiadatlan önéletrajzát – a család hozzájárulásával, képekkel kiegészítve – most közzétegyük. Feltételezzük, hogy a szerző önéletrajzát a nyilvánosságnak szánta, hiszen betekintésre és fölhasználásra átengedte egykori tanítványának, Demjén Istvánnak, amikor a Ködöböcz József írásaiból összeállított kis könyvhöz előszavát írta. Az *Életem* című visszatekintés az 1990-es években készült, egyes részeinek több, javított változata is van, mi a legteljesebb variáns közlésére törekedtünk. A gépirat befejezett, lezárt, noha nem terjed ki az életút utolsó szakaszának minden történésére. Lábjegyzetekben közöltünk olyan tényeket, amelyek a szöveg tartalmát teljesebbé teszik. Kiegészítésül, záró fejezetként közöltük Ködöböcz Józsefnek azt a két írását, amelyekben Sárospatakkal kapcsolatos érzelmeiről, felfogásáról írt, mert úgy véljük ezekkel válik egésszé az üzenete.

Nem véletlenül választottuk gyászjelen-

tése mottójául a bibliai *Példabeszédek* tanúságtételét: „Az igazak ösvénye pedig olyan, mint a hajnal világossága, mely minél tovább halad, annál világosabb lesz”.

Ködöböcz József életpéldáját követendőnek tartjuk, s hiszünk benne, hogy sokakat indított és indít el az igazak ösvénye felé.

(Ködöböcz József: Életem. Sajtó alá rendezte, a jegyzeteket és az utószót írta: Kováts Dániel. Kazinczy Ferenc Társaság, Sárospatak, 2006. A kötetre a szerkesztői utószó közlésével hívjuk fel olvasóink figyelmét.)

